

اصوات آهنگین در میان شبانان (مستندی زیباشناختی از فرهنگ موسیقایی)

هوشنگ جاوید¹

چکیده

یکی از منابع و گنجینه‌های ارزشمند موسیقی هر کشور، آواها، ترانه‌ها و آهنگ‌هایی است که در مناطق مختلف آن، بین مردم و بویژه روستاییان رواج دارد. این نغمه‌ها از لحاظ ملودی، غنی، پرمایه و متنوع هستند و گوناگونی و فراوانی بسیاری به دلیل تعدد اقوام، گویش‌ها و زبان‌های ایرانی دارند. ترانه‌های فولکلوریک دارای خصوصیات متنوعی از نظر بیان و لحن موسیقی هستند. گوناگونی آهنگ‌ها و موسیقی فولکلوریک نیز قابل توجه است اما شاید ناشناخته‌ترین حوزه در این بخش، آهنگ‌هایی باشد که انسان‌ها برای ارتباط با حیوانات می‌سرایند. این آهنگ‌ها که از سوی چوپانان سروده و خوانده می‌شوند، کاربردهای فراوانی دارند، همچنان که هر ارتباطی ویژگی و کاربردهایی دارد. در این مقاله، چندین آهنگ از مناطق مختلف با کاربرد آنها آورده شده است. جمع‌آوری و حفظ این ملودی‌ها که اغلب نیز با نی نواخته می‌شوند، می‌تواند منبع گرانبهایی برای آشنایی با موسیقی فولکلوریک ایرانی باشد.

کلیدواژه‌ها: موسیقی فولکلوریک، آواهای ملودیک چوپانان، آهنگ شبانان،

نی چوپانی، تصنیف‌های چوپانان

مقدمه

کار یکی از مهم‌ترین نیروهای خیر در جهان است که در تمام کیش‌ها و دین‌ها، ستوده شده است. یکی از کهن‌ترین کارهایی که ایرانیان به آن اشتغال داشته‌اند، شبانی است. ایرانیان در طول زمان به مزایای بهره‌گیری از حیوانات پی بردند و در کارهایی مانند کشاورزی، دامداری و دامپروری از این توانایی استفاده کردند. در طول زمان، تجربیات استفاده از حیوانات که نسل به نسل منتقل می‌شد، منجر به نگارش کتاب‌ها و قواعدی در معالجه دام‌ها و نحوه بهره‌گیری از حیوانات شد و این تجربیات گاه تا آنجا پیش رفت که در زمان‌های دیگر به صورت کتاب و جزوه‌های دست‌نویس با عنوان «بیطارنامه» به معنای پزشکی حیوانات در آمد. برخی از این کتاب‌ها مانند «بازنامه» نوشته عزیزالدین نسوی، در قرن پنجم هجری ماندگار شدند اما بخشی از آنها به صورت تجربیات نانوشته، سینه به سینه در چارچوب فرهنگ عامه حفظ شدند. این تجربیات گونه‌ای ارتباط‌گیری با حیوانات و ماکیان بود که در قالبی هنرمندانه ایجاد شد و کاربرد بسیار شگفتی در کار شبانی و کشاورزی ایرانیان پیدا کرد. نگارنده، این حوزه را فرهنگ «اصوات آهنگین» نام داده است. تاکنون هیچ نگرش جدی و کاوشگرانه‌ای به این حوزه از فرهنگ عامه نشده است. اما بررسی‌های صورت گرفته در این خصوص، دو زمینه را مشخص می‌کند: نخست آنکه، مجموعه صداها موجود در گونه‌های جانوران تعداد زیادی از علایم احساسی و ارجاعی دارند و دوّم اینکه، با ادراک و تحلیل صداها و کاربرد آنها می‌توان به توانایی‌های بیشتری در ارتباط با جانوران دست یافت. همچنین می‌توان رابطه دو سویه میان «پیام» و «واکنش» را بررسی کرد. نگارنده با پژوهش‌هایی که طی سی سال اخیر در این زمینه انجام داده است، همواره با این پرسش‌ها مواجه بوده است:

1. در چه زمینه‌هایی انسان برای حیوان صدا تولید می‌کند؟

اصوات آهنگین در میان شبانان (مستندی زیباشناختی از فرهنگ موسیقایی) ❖ 125

2. آیا هر گونه صدایی می‌تواند موجب انجام کارهای مختلف شود یا باید دارای ویژگی‌های ملودیک باشد؟
3. طبقه‌بندی اصوات در جانوران چگونه گستره پیدا می‌کند که آنان احساس فرستنده پیام را در مورد غذا، آب یا کمک‌رسانی درک می‌کنند؟
4. درک آواها از سوی حیوانات و رسیدن به ادراک ایجاد آواهای آهنگین از سوی انسان برای ارتباط با جانوران از کجا صورت گرفته است؟
- پس از طرح چنین پرسش‌هایی، بیش از هفتصد گونه «آواهای ملودیک» و نزدیک به «صدآهنگ» ساخته شده از سوی انسان برای ارتباط با حیوانات بررسی شد که در این نوشتار، بخش اندکی از آنها گزینش شده است. در این مجموعه، «صداهای ملودی حیوانات» که در مواقع ویژه برای فراخوان انسان یا ارتباط با او تولید می‌شوند، طرح نشده‌اند. برای مثال، می‌توان به صداهایی اشاره کرد که در مناطق مختلف برای هر کاری نامگذاری شده‌اند؛ مانند آوای سگ به هنگام درماندگی، تضرع و یاری خواستن از انسان که حالت زاری دارد و به آن در سیستان «کُلوس کُلوس»، در یزد «کولیس»، در خراسان «دَغَش یا وَقَس» و در بیجار کردستان «نوی زه»، می‌گویند.

آهنگ‌های مخصوص حیوانات

آهنگ‌های خاص ارتباط با حیوانات به چند دسته تقسیم می‌شوند:

1. ارتباط با گاو
 2. ارتباط با گوسفند
 3. ارتباط با شتر
 4. ارتباط با سگ
 5. ارتباط با سایر حیوانات مزرعه
- در هر منطقه بسته به نوع دامی که کشاورزان و دامداران با آنها ارتباط دارند اصوات مختلفی خوانده می‌شود. در زیر به برخی از این اصوات اشاره می‌شود:

1. ارتباط با گاو

در منطقه تالش استان گیلان برای فراخوان گاو از آهنگ «ورزا دخون» (varzâ daxun) استفاده می‌کنند.

با این قطعه دل‌انگیز که در گذشته‌های دور برای تأثیرگذاری بر روی گاوهای نر خوانده می‌شد، گاوها برای بازگشت و فراخوان به نقطه‌ای تحریک می‌شدند. با شنیدن نغمات «ورزا خون»، گاو نر، با نالش بلندی که به آن «گر» (gere) می‌گویند، در حقیقت به فرکانس‌های صوتی که می‌شنود، پاسخ می‌دهد و به سوی محل نواختن نی حرکت می‌کند و به محض رسیدن به محل صدا، حرکاتی شیطنت‌آمیز از خود نشان می‌دهد و به دور زدن در محیط و بالا و پایین پریدن می‌پردازد. گاه نیز اتفاق می‌افتد گاوی که مسیر را گم کرده، راهش را با این آهنگ پیدا کند. امروزه با مکانیزه شدن گاوداری‌ها این آهنگ جنبه سرگرمی و تفنن یافته و از کاربرد اصلی خود دور مانده است. در زیر به برخی از آهنگ‌ها و نغمه‌ها و کاربرد آنها اشاره می‌شود:

عنوان آهنگ: «کل ورزا پرده» (kala varzâ parda) یا گاو جنگی

این آهنگ در منطقه تالش رواج داشت. در این قطعه، نغمات گونه‌ای هیجان ویژه در گاو به وجود می‌آورند که برای تهییج جنگاوری حیوان است، با نواختن این قطعه، نوع نالش گاو تغییر می‌کند، خشم‌آلود می‌شود و با سم زدن مداوم دست و پایش، برای کندن زمین و خیز و پیکار آماده می‌شود. در گذشته با این آهنگ جنگ، مسابقه و مبارزه‌ای بین گاوها به راه می‌انداختند.

عنوان آهنگ: «یئل یئل» (yeil yeil) یا آرام و پشت هم

در نواحی مختلف آذربایجان غربی، شبانان و کشاورزان برای ایجاد هیجان در گاوها و بهره‌دهی بیشتر آنها به هنگام کار بر روی زمین، آهنگ‌ها و ترانه‌هایی می‌خواندند که نام «یئل یئل» را بر آن نهاده‌اند. در این آوازها بنا به نوشته‌های کتاب «تحقیقی در موسیقی سنتی آذربایجان»، همواره با بهره از بیاتی‌های آذری از حال و روز خود می‌گفتند و یا برای تشویق حیوانات به

اصوات آهنگین در میان شبانان (مستندی زیباشناختی از فرهنگ موسیقایی) ❖ 127

کار بسته شده [در حال کار] آهنگ‌هایی می‌نواختند و می‌گفتند که چون حیوانات به صدای «یئل یئل»‌ها عادت کرده‌اند، اگر این موسیقی را بشنوند بهتر و با قدرت بیشتری کار می‌کنند. (هاشم‌زاده، 1377: 83) بیشتر نغمات این آهنگ‌ها و ترانه‌ها در دستگاه شور قرار دارند و آوازهایی که در ستایش حیوانات اهلی بهره‌دهنده می‌خوانند «هولاوار» (hulâvâr) نامیده می‌شوند. این آهنگ‌ها در اوزان هفت هجایی، مانند بایاتی‌های ترکی هستند و در بیشتر نقاط از نوعی بداهه‌سرایی بهره می‌برند که باعث دگرگونی ملودی‌ها و کشش‌ها و در نتیجه، حالات نوین تکرارنشده می‌شود.

نام آهنگ: «گولو، گولو» (golo, golo) یا ای گل

در ملایر، به هنگام شیردوشی گاو، این واژه را به طور مداوم و به صورت آهنگی دو ضربی و آکسان‌دار با شکلی آوایی و به صورت بسیار آرام ادا می‌کنند و اگر حیوان عصبی شود و بخواهد تکانی بخورد، واژه «هووهو» (howho) را با لحنی خشن، توأم با ملاحظت آوایی تکرار می‌کنند تا حیوان به شیردهی خود ادامه دهد.

نام آهنگ: «لیل» (lil)

در سیستان، این آهنگ به صورت آواهای حنجره‌ای و سه تا پنج بار تکرار واژه «لیل» را به صورت پشت سر هم شامل می‌شود که پس از یک سکوت، دوباره همان واژه را برای دو تا سه دقیقه تکرار می‌کنند. با این صوت آهنگین، گاو به سوی گاوبان یا صاحبش فراخوانده می‌شود. به این فراخوان صوتی آهنگین در برخی نواحی سیستان «گریش» (geri) هم می‌گویند. در همین منطقه «لیلک» (lilak) هم شنیده شده است.

2. ارتباط با گوسفندان و بزها

نام آهنگ: «بوره کاوی^۱ پرده» (bora kâvi parda) یا بره نوزاد یا بره شیرخوار جستن در تالش، هنگامی که گوسفند جوان، نخستین نوزاد خود را به دنیا می‌آورد، نوعی حس وحشت و ناامنی او را فرا می‌گیرد، به همین دلیل نوزاد به دنیا آمده‌اش را نمی‌پذیرد و از شیردادن به آن خودداری می‌کند، این حالت حیوان را در اصطلاح تالشی «کاوی» می‌نامند. برای آنکه گوسفند جوان آرام و به شیردهی ترغیب شود، آهنگ ویژه‌ای را که گونه‌ای حس ترحم و جلب احساس در خود دارد، می‌نوازند و به این ترتیب گوسفند به حس مادری و بره به شیرنوشی ترغیب می‌شوند.

نام آهنگ: «لار^۲ پکرده پرده» (lâr pekarda parda) یا کار در کنار لار در تالش هنگامی که چوپان می‌خواهد گوسفندان تشنه خود را وادار کند در آبشخور چوبی به گونه‌ای آب بخورند که دچار درد معده نشوند، این آهنگ لطیف و زیبا را می‌نوازند تا حیوان به آرامی خود را سیراب کند. این آهنگ را به هنگام آب خوردن گوسفندان بر لب چشمه، رودخانه و برکه نیز می‌نوازند.

نام آهنگ: «شو چره پرده» (ava ara parda) یا شب چرا، چرا در شب در تالش، در این آهنگ که به منظور آرامش گوسفندان سروده شده، نواها به گونه‌ای بسیار نرم و متعادل، گوسفندان را به چرای شبانه ترغیب می‌کند. این آهنگ که در سحرگاه و گاه زیر نور مهتاب نواخته می‌شود، گوسفندان را در هنگام چرا آرام می‌کند و سگ‌های گله را به سبب فرکانس ویژه صوتی که ایجاد شده هوشیار نگه می‌دارد.

1. به بره تازه به دنیا آمده گوسفند «بوره کاوی» می‌گویند.

2. به آبشخور چوبی می‌گویند.

نام آهنگ: «شتر زنگی پرده» (otor zangi parda) یا زنگ شتر در تالش به هنگام حرکت گله از پیچ و خم جاده‌های کوهستانی و صعب‌العبور، برای آنکه نظمی در حرکت حیوانات پدید آید، این آهنگ را می‌نوازند که وقتی با صدای انواع زنگ‌ها، زنگوله‌ها و قر و قرچه‌ها آمیخته می‌شود، ضمن زیباتر کردن نوای نی، حالت کاروان شتر در حال عبور را ایجاد می‌کند و به همین دلیل این نام را بر آن نهاده‌اند.

عنوان آهنگ: «میشی حال» (mi i hâl) یا حال گوسفند ماده در منطقه مازندران، به لحنی که ملودی را ایجاد می‌کند «حال» می‌گویند. این آهنگ ویژه گوسفندان است تا آنان را به هیجان آورد. در زمستان هنگامی که برف تمام دشت و صحرا را می‌پوشاند، چرانیدن گوسفندان کاری بسیار دشوار است، چون علوفه‌ای برای تغذیه وجود ندارد. در چنین حالتی، چوپان که احساس می‌کند گوسفندان به دلیل زیاد بودن برف قادر به چریدن نیستند، با «لله وا»^۱ (lalevâ) قطعه «میشی حال» را می‌نوازد و گوسفندان گرسنه‌ای که به دنبال علوفه هستند، با شنیدن این آهنگ به وجد می‌آیند و با کوبیدن سم به زمین و کنار زدن برف، به چریدن علف‌های زیر آن مشغول می‌شوند. به زبان بومی این کار گوسفندان را «دست کن» (dast kan) می‌گویند. «میشی حال» در دستگاه شور است و از ضرباهنگ شش و هشت برخوردار است، اگر ملودی را در شور [D] (re) فرض کنیم، محتوای اصوات ملودی از «دو» تا «لا» نسبت به نت شروع تجاوز نمی‌کند.

عنوان آهنگ: «دنباله میشی حال» (donbâle mi i hâl) یا «چفتی»^۲ (afti) در منطقه مازندران، این آهنگ بعد از «میشی حال» نواخته می‌شود. چون پس از چریدن گوسفندان، به هنگام بازگشت به روستا، چوپان برای برگرداندن گوسفندان به چفت این آهنگ را با «لله‌وا» می‌نوازد. گوسفندان که به اندازه

1. نی بومی

2. آغل موقت گوسفندان، استراحتگاه سرپوشیده

کافی چرا کرده‌اند، با شنیدن «دنباله میشی حال» متوجه می‌شوند که وقت برگشتن است و از این رو به طرف چفت حرکت می‌کنند و با همراهی چوپان به چفت می‌روند. این آهنگ از نظر فواصل مانند «میشی حال» است.

نام آهنگ: «چرا حال» (erâ hâl)
یا آهنگ چریدن

در منطقه مازندران، در زمان‌های عادی به جز زمستان، برای دعوت گله به چریدن، این آهنگ به صورت آرام نواخته می‌شد و چوپان هر گاه که حس می‌کرد گله نیاز به چرای علف دارد، با نواختن این آهنگ حیوانات را تشویق به خوردن علف می‌کرد.

نام آهنگ: «کمرسری» (kamarsari) یا سر کمرکش کوه یا بالای کمرکش در منطقه مازندران، هنگامی که گوسفندان در دامنه‌های سرسبز به چرا مشغول می‌شوند و علف‌های دست‌نخورده را می‌چرند، چوپان هم برای کامل کردن چرای گوسفندان در کمرکش سنگی کوه می‌نشیند و با لِه‌وای خود این آهنگ را که دارای دو بخش است، می‌نوازد تا گوسفندان با اشتیاق بیشتری به چرا مشغول شوند. گوسفندان با شنیدن این آهنگ چنان به وجد می‌آیند که بعضی از آنها جهش می‌کنند و به این ترتیب تأثیر آهنگ را در خود نشان می‌دهند.

این آهنگ در دستگاه شور است و آغازی با متر آزاد و آوازگونه در عشاق دشتی دارد ولی پس از دقیقه‌ای ضرباهنگ و متر مشخص به خود می‌گیرد و با ضرباهنگ شش و هشت ادامه می‌یابد.

اصوات آهنگین در میان شبانان (مستندی زیباشناختی از فرهنگ موسیقایی) ❖ 131

بعد از کم‌رسری اول، در ورسیون دوم، نخست همان عشاق تکرار می‌شود و در ادامه، ضرباهنگ دو و چهار، در دستگاه شور پایان می‌یابد. اگر محدوده اصوات این نغمگی را در شور (re) فرض کنیم، از «دو» تا «می» یعنی کمی بیشتر از یک اکتاو را دربرمی‌گیرد.

نام آهنگ: «برگل وونی» (bargal vuni) یا برّه بانی یا پاسبانی بره‌ها در منطقه ملایر، هنگام چرا و دامنه بردن برّه‌ها برای نخستین بار، که در

اصطلاح بومی به آن «برگل» (bargal) می‌گویند، به منظور آرامش بخشیدن به برّه‌ها و نگه داشتن آنها در یک جا و جلوگیری از سر و صدای زیاد حیوانات تازه پا گرفته و دور از مادر، آهنگ بسیار آرام

و ملایمی را که دور کوتاه و تکرارشونده‌ای در بیات زند دارد، می‌نوازند و با صدای نی، برّه‌ها را مطیع خود می‌کنند.

نام آهنگ: «اوخور» (awxor) یا آب خور

در منطقه سمنان، چوپانان این آهنگ را به هنگام تشنگی گله، برای فراخوان گوسفندان به پای آب‌شخور، با نی می‌نوازند، تا آنان به آرامی آب بخورند.

نام آهنگ: «پشم تراشون» (pa m tarʌ un)

این آهنگ همانگونه که از نامش پیداست، به هنگام کار پشم‌چینی گوسفندان نواخته می‌شود، چون به هنگام پشم‌تراشی، حیوان دچار ناراحتی و هراس است، با این آهنگ آرامش می‌یابد و می‌فهمد که نگرهبانش در کنار اوست و خطری در میان نیست.

نام آهنگ: گذاری، سرگذاری (sargodâri) یا حرکت به سوی ارتفاعات بالا

در منطقه کرمان هنگامی که چوپان گله گوسفندان را به ارتفاعات می‌برد، در دو مرحله آهنگ‌هایی را با نی می‌نوازد تا حیوان ضمن حرکت آرام به چرای خویش پردازد و از گله هم دور نشود. گذاری‌ها و سرگذاری‌ها از گوناگونی ملودیک زیبا و گسترده‌ای که بیشتر در دستگاه شور است، برخوردارند.

نام آهنگ: «شوچر» (ow ar) یا چرا در شب در منطقه کرمان، در پایان زمستان، هنگام شب آهنگ ویژه‌ای برای چرای دام نواخته می‌شود تا گوسفندان به خوردن علف تازه روییده بیشتر ترغیب شوند. این آهنگ بیشتر در گوشه‌های شور اجرا می‌شود.

3. آهنگ‌هایی برای دام

نام آهنگ: «مقوم میش» (moqume mi) یا آهنگ گوسفند ماده در منطقه چهارمحال و بختیاری، چوپانان این آهنگ را برای حرکت و پیشبرد میش‌ها و همچنین تشویق حیوان به چریدن در حال حرکت با نی می‌نوازند. این آهنگ دارای گستردگی و طول زمان اجراست.

نام آهنگ: «باهاری» (bâhâri) یا بهاری در چهارمحال و بختیاری، چوپانان هنگام حرکت دام‌ها به ییلاق، این آهنگ را با نی می‌نواختند تا بر سرعت حرکت گله افزوده شود.

نام آهنگ: «کناری باو» (konâri bâv) یا «کناری بازفتی» (konâri bâzofiti) در چهارمحال و بختیاری، در زمان آشفته‌گی وضعیت جوئی، برای حرکت تند و شتابزده گله به سوی آغل موقت کوهستانی (کوه) و همچنین آرامش بخشیدن به حیوان در هنگام رعد و برق این آهنگ را چوپانان با نی می‌نواختند.

نام آهنگ: «شو کن» (ow kan) یا شب گردشی

در چهارمحل و بختیاری، چوپانان برای چراندن دام در شب‌های بهاری این آهنگ را با نی می‌نواختند و گاه در میان آن آوازهایی نیز می‌خواندند تا حضور خود را در محل اعلام کنند. آوازهای این آهنگ گاه پاسخ به پاسخ بود و زیبایی ویژه‌ای به شب‌های کوهستان در آن منطقه می‌داد.

در میان بختیاری‌ها، گاپون (gâpun)‌ها یا گاوبان‌ها نقشی ریشه‌ای در موسیقی این قوم در ایران داشته‌اند. آنها برای چراندن و به صحرا بردن گاوها سرنا و کرنا می‌نواختند و آهنگ‌های ویژه‌ای هم برای تمام زمان‌های گاوبانی خود داشتند که امروزه افراد اندکی از آن آهنگ‌ها آگاهی دارند. اغلب اعضای خانواده گاپون‌ها سرنا و کرنا می‌نوازند و سعی می‌کنند این نغمه‌ها را زنده نگه دارند.

نام آهنگ: «بغه ونگ» (boqa vang) یا صدای جفت

در منطقه خراسان، این آهنگ را که از روی آواز گاو نر برای جفت‌یابی، گرفته‌اند، با نی می‌نوازند. آهنگی ملایم، با ضرباهنگ والس‌گونه یا سه‌چهارم، با دور کوتاه و تکرار مداوم.

نام آهنگ: «پاوالی» (pâvâli) یا پا زدن در جا

در منطقه خراسان، برای از حرکت بازایستادن گله و آرام گرفتن و خوابیدن حیوانات در محل مورد نظر، چوپان این آهنگ ملایم را که دارای متر آزاد است، با نی می‌نوازند. در هر بار، نت آخر که کشیده‌تر است و تمام نفس چوپان را می‌گیرد توقّف دارد، فاصله بین دم و بازدم با صدایی از بینی به شکل «اوم» (um) پر می‌شود که برای راندن الاغ به جلو است و باز این دور تکرار می‌شود.

نام آهنگ: «سرومانژه شمار» (sorumânje omâr) یا سرود شمارش در منطقه خراسان، این آهنگ ویژه شمارش دام‌هاست که در دو زمان، خروج احشام از آغل و بازگشت به آن با نی نواخته می‌شود. سروک‌ها در هر ناحیه بین چوپان و صاحب گله رمز ویژه خود را دارند و براساس سه، پنج، هفت، نه، ده و بیست‌تایی نواخته می‌شوند. از این رمز، چوپان‌ها به هنگام حمله یاغیان و عبور کاروان‌های بیگانه برای خبررسانی به یکدیگر و یا ایل خود استفاده می‌کنند. به نظر می‌رسد که «سرومانژه» برگرفته از «سرومانگه‌های» کهن در زبان پارسی باشد. گوناگونی سرومانژه بسیار زیباست، نشانه‌ای از عملیات آهنگین حسابرسی در عهد کهن است که اینک دچار زوال شده است.

نام آهنگ: «سرومانژه گشتاری» (sorumânje ga târi) یا گشت زدن هنگام حرکت گله در مسیر روستا تا دامنه یا از جایی به جای دیگر، آهنگ گشتاری به طور ملایم با ضرباهنگ سنگین دو چهارم و بسیار موزون نواخته می‌شود. این آهنگ را چوپان برای تشویق حیوان به نظم و حرکت گروهی با نی می‌نوازد. گشتاری به سبب آنکه با آواز گاه به گاه چوپان همراه می‌شود به ناگهان از متر مشخص به متر آزاد می‌رسد و پس از چند دقیقه حرکت، باز از نو تکرار صورت می‌گیرد، در پاره‌ای نقاط، گشتاری‌ها به صورت متر آزاد اجرا می‌شوند که گاه آواز چوپان هم به آن اضافه می‌شود، گشتاری‌ها با لهجه و زبان هر محل گوناگونی دارند؛ مانند کردی، ترکی، پارسی و دری خراسانی.

نام آهنگ: «هرکاندن» (harrekânden) یا حرکت دادن این آهنگ که از نواهای گشتاری است در بین کردان شمال خراسان رایج است و از آن برای حرکت دادن و به جلو راندن گله و گوسفندان با نی، استفاده می‌کنند.

نام آهنگ: «بوی نو» (boy no) یا سگ

هنگام پیش آمدن حادثه‌ای در گله یا وقوع حمله جانوری وحشی به دام‌ها، چوپان با نواختن این آهنگ به فراخواندن سگ‌ها می‌پردازد تا از آنان یاری بگیرد. سگ گله با این آهنگ تشویق به حمله و یاری کردن چوپان می‌شود.

جمع‌بندی

ترانه‌های فولکلوریک ایران، از نظر ملودی بسیار متنوع هستند. در کشور ما اقوام مختلفی ساکنند که از نظر گویشی، فرهنگی و قومی تفاوت‌هایی با یکدیگر دارند بنابراین موسیقی فولکلوریک ایران نیز دارای خصوصیات متنوعی است. این آهنگ‌ها، آینه تمام‌نمای افکار و اندیشه‌های مردم هستند و از نوع زندگی و خلیقات آنها نشئت گرفته‌اند. ترانه‌هایی که چوپانان برای ارتباط با حیوانات می‌خوانند، از جمله ترانه‌های فولکلوریک ایران محسوب می‌شوند. این نغمه‌ها که کاربردهای مختلفی دارند، در مناطقی که دامپروری در آنها پیشینه و قدمت بیشتری دارد، متنوع‌تر هستند. تشویق و ترغیب دام به شیردوشی، کار و چرا، حمایت از سلامت دام و فراخوانی آنها از جمله کاربردهایی است که چوپانان با نواختن نی، سرنا و کرنا انجام می‌دهند. جمع‌آوری این آواها و آهنگ‌ها باعث حفظ و ماندگاری این گنجینه عظیم می‌شود و مطالعه درباره موسیقی فولکلوریک را غنا می‌بخشد.

منابع

1. هاشم‌زاده، سلیمان (1377) تحقیقی در موسیقی سنتی آذربایجان، ارومیه: جهاد دانشگاهی واحد آذربایجان غربی.
* نویسنده اطلاعات مقاله را از مطالعات میدانی کسب کرده است.

